

Устич Іван
(м. Ужгород)

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА СУВЕРЕНІТЕТ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Проблеми суверенності держав та їх національної безпеки утворюють одну із центральних тем дискусії про організацію світової системи міжнародних відносин. Особливо у зв'язку з тим, що у процесі інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації, які супроводжуються особливою активністю авторів міжнародних відносин, ставлять питання про можливі якісні зміни у світовій політичній системі. Одним із мотором таких змін стає зміна технології, яка відображається на структурі затрат та вигод. В результаті прагнення влад до могутності (Див. напр.: Morgentan H. *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace.* – New York: Knorf. – 1948/1980; Waltz K. *Man, the State and War.* New York: Columbia University Press, 1959; Waltz K. *Theory of International War and Change in World Politics.* Cambridge: Cambridge University Press, 1981 та інші). Іншою рушійною силою є переконання деяких теоретиків міжнародних відносин у тому, що тривалий мир та співробітництво у МВ можливі (так звана віра у прогрес), а вирішальне значення для розвитку такого співробітництва мають різноманітні інституції (Див. напр.: Mitrany D. *A Working Peace System.* London: RIIA, 1943, Keohane R. *International Institutions: Two Approaches.* In: Der Derian I. (ed) (1995) *International Theory: Critical Investigations.* New York: New York University Press, 1988/1995, Keohane R., Nye J. (eds.) *Transnational Relations and World Politics.* Cambridge MA: Harward University Press, 1972) та зміна норм у міжнародних відносинах (див. напр.: Reves E. *The Anatomy of Peace.* New York: Harper Brothers. 1945, Deutsch K. and Coll. *Political Community and the North Atlantic Area: International organization in the Light of Historical Experience.* Princeton: Princeton University Press, 1957; Heas E. *The Uniting of Europe.* Stanford: Stanford University Press, 1958; Galtung J. *Violence, peace and peace research.* PRIO-publication. 23, Oslo: International Peace Research Institute, 1969 та інші).

Тому сучасне розуміння міжнародних відносин полягає у багатьох вимірах – економічному (міжнародна торгівля), нормотворчому (міжнародне право), етичному (міжнародна мораль), культурному (наприклад, мовна спорідненість), або технологічному (інтернет) – і/не завжди приводить до висновку, що політико-суверенний та безпековий вимір є вирішальним. А сама раціональність починає розумітися не як поведінка, спрямоване на забезпечення могутності, та національності, безпеки, а як поведінка, спрямована на досягнення економічної або технічної ефективності та акумуляцію багатства.

На наш погляд, національна безпека держави як члена світової політичної системи є досягнутою тоді, коли є забезпечений державний суверенітет.

Г. Гротіус – батько міжнародного права, називав суверенною "таку

владу, дії якої не є об'єктом контролю іншої могутності". [1]

Сьогоднішнє узагальнене, бегавіористично орієнтоване розуміння цього терміну передбачає, що політична одиниця – а у міжнародних відносинах це, насамперед, держава – є суверенною лише тоді, коли вона у своїх діях не обмежена жодними перепонами і не повинна ні в кого просити дозволу на будь-які дії. І хоч держава знаходиться під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, але у своїх діях суверенна держава зобов'язана лише на власні інтереси та уяви про існуючі проблеми.

Принцип суверенності означає заборону втручатися до внутрішніх справ держави із-зовні, порушувати її територіальну цілісність, тобто порушувати правовий бар'єр.

Носієм суверенітету є державна влада. У юридичному значенні суверенітет означає, що влада не визнає легітимність жодної іншої влади у своїй державі та відкидає як незаконний зовнішній тиск на свої дії. У політичному смислі СУВЕРЕНІТЕТ означає автономність, тобто здатність влади за рахунок достатньої могутності відкидати зовнішній вплив.

Із цього випливають два суперечливі висновки:

1. Стабільність та мир у світовій політичній системі та міжнародних відносинах, а, отже, і національна безпека кожної держави, можуть бути побудовані лише на засаді визнання суверенності, незалежності та територіальної цілісності всіх країн, рівності держав суверенів. Але рівності лише, правової, а не рівності їх могутнісних потенціалів.
2. Конфлікти та війни між державами випливають з того, що держави є самі собі суддями у власних суперечках. Теорія і практика суверенності держав, які відкидають будь-який вищий авторитет над собою, є джерелом анархії у світових міжнародних відносинах, а, отже, і нестабільності та воєн.

Вестфальський договір 1648 року, яким закінчилася тридцятирічна війна, формально утердив основні принципи, які діють у міжнародній системі і сьогодні. Суверенність держав стала предметом міжнародних договорів, звичаїв, а потім і міжнародного права. Вже тоді почали розрізняти два основні виміри суверенітету – внутрішній та зовнішній. Оскільки нас в даному разі більше цікавить зовнішній суверенітет, то ми його розуміємо як певний стан, коли держава з правової точки зору є рівною з іншими державами. І ця рівність є взаємною. Суверенітет забезпечує державі рівноправне членство у міжнародному співтоваристві. Тобто, тільки держава має право на зовнішньополітичну діяльність, однак його вільна поведінка обмежується або регулюється таким же правом решти держав.

У вестфальській системі держава стала необмеженою легітимною політичною одиницею світової системи. Суверенне право держави контролювати свої внутрішні та зовнішні зносини без стороннього втручання окрема означає, що лише держава має законне право позбавити людину життя, і що тільки держава має легальне право оголосити війну. Складовою частиною суверенітету держави є і його привілейоване право контролювати рух людей, грошей, товарів та або інформації через свої кордони. Держава також визначає, хто з індивідів є її громадянами і які закони будуть

регулювати їх поведінку. Держава вирішує, які зовнішні договори будуть підписуватися та з ким будуть укладатися альянси. З ідеєю суверенітету держави пов'язане також право висилати та приймати дипломатів.

Необхідно підкреслити, що держави завжди були суверенними у певних питаннях, і не є навіть сьогодні повністю суверенними в питаннях інших. Суверенітет ніколи не був втілений у своєму ідеальному вигляді і на початку XXI століття він є все більше відносним.

З 1648 року суверенітет пройшов через різне розуміння та етапи і в наш час на нього мають вплив такі фактори як:

- 1) зміна носіїв суверенітету: династичний володар – держава як інституція – "націоналізована" держава, в якій суверенітет перенесено на народ, у всякому разі формально – далі влада народу у вигляді групи або владної еліти, яка у зовнішньополітичному плані є носієм суверенітету;
- 2) самовизначення народів. Люди і людство як державотворчий чинник є занадто універсальною категорією. Тому основою свободи особистості та культурних спільностей став поділ людей як всесвітньої популяції з допомогою іншої культурно-політичної одиниці – народу. Появилася теза про право народу на самовизначення, яке може бути реалізоване лише через створення власної держави. У первісних теоретичних концепціях епохи Просвітництва, зокрема у Дж. Гердера, створення держави розглядалося як засіб збереження культурного плюралізму та забезпечення влади людей, мас – що разом мало бути гарантією всезагальної планетарної гармонії. На ділі, однак, цей процес вилився у "націоналізацію", або ж "одержавлення" мас, у поєднання народу з власними інтересами державної влади як такої. У цьому розумінні категорія (людей – народу) люду-народу повністю помістилася до вестфальської системи;
- 3) права меншин. Політичні та технічні бар'єри не дають здійснитися праву народів на самовизначення у його ідеальній формі. Ця обставина викликала появу вимоги захисту прав меншин – національних, етнічних та культурних – всередині суверенних держав, в тому числі міжнародними договорами та політичними гарантіями. Пануючий люд-народ тим самим обмежується у реалізації свого суверенітету. Це втручання до внутрішніх справ держави не є лише диктатом відносно його основного народу, але й сприймається як проблема і у громадянських демократичних суспільствах, які орієнтуються на забезпечення прав індивідів, а права меншин – це вже є колективні права.
- 4) права людини – лібералізація, а потім і часткова демократизація абсолютистських держав визнала деякі людські права, тобто окремі соціальні та політичні права громадян. Після цього було обмежено повноваження держави втручатися до приватних справ індивідів. З іншого боку це означало, що правомірними були визнані деякі права людини стосовно держави. Це відкрило можливість, простір для більш широких прямих зв'язків громадян та їх об'єднань без участі держави. Вищим проявом таких змін стали міжнародні договори, які визначили

принципи прав людини та відкрили шлях для втручання у внутрішні справи держав у випадку потреби захисту людських прав громадян. Такі документи як "Загальна декларація людських прав", яку прийняла Генеральна Асамблея ООН у 1948 році або "Заключний Акт Конференції з безрозірв'язності співробітництва у Європі" 1975 року заклали фундамент для ерозії класичного суверенітету;

- 5) Міждержавні інституції. Підписання міждержавних договорів та поява спільних міжнародних інституцій пов'язана з перенесенням деяких суверенних прав на наддержавні інституції;
- 6) наукова та науково-технічна революція. Цілий ряд винаходів та технологічних систем у галузі комунікації та передачі інформації виходять своїми природними масштабами за межі держав. У наш час держава вже не може регулювати потоки інформації, які поширюють ЗМІ, а також телефонні, факсові та інтернетні мережі через її власні кордони або за її межами. Держава таким чином втратила власний суверенітет над культурою, освітою та інформованістю громадян;
- 7) економічна інтеграція. Промислова та науково-технічна революція вилилися у революційні зміни у власності та організацію виробництва, економічну інтеграцію. Новими акторами міжнародних відносин стали транснаціональні корпорації, які своєю активністю, яка не завжди є лише економічною та позаполітичною, також відкрають дещо з класичного розуміння суверенітету держави. Це не робиться стосовно всіх держав, а розрізняються держави свої, (туземні), та зовнішні (приймаючі).

В умовах відсутності наддержавного авторитету одним із головних принципів міжнародних відносин є самопомога. Держава повинна спиратися у забезпеченні свого існування в першу чергу на власні сили. Таке забезпечення власного існування відбувається в умовах неповного знання змін могутності та цілей решти держав-суверенів. Тобто держава повинна у динамічному середовищі виступати як цивілізований егоїст: визначати власні інтереси та нагромаджувати достатні засоби для їх реалізації. Бажаним ідеалом держави у такому середовищі була і є максималізація свободи у політичному маневруванні. Якщо цей принцип застосовується всіма державами, результатом не може бути ніщо інше як всезагальна невпевненість. Так посилюється класична проблема силової, могутнісної рівноваги, яка одержала термін "Дилема безпеки". Термін "ДИЛЕМА БЕЗПЕКИ" використовується для опису такої дійсності, коли державний діяч, приймаючи рішення щодо забезпечення держави має лише дві альтернативи, обидві з яких мають негативні наслідки: якщо держава нарощуватиме сили для свого захисту, то викличе такі самі зусилля інших держав; якщо не буде нарощувати силу, – знизиться його відносна могутність порівняно з могутністю інших держав.

Проблематику дилеми безпеки розробляє у МВ теорія ігор як особливі закономірності процесу прийняття рішень у моделі, яка має назву "дилема безпеки", який не знає, які свідчення буде давати ізольований від нього співігрок. Перенесений на МВ цей варіант із теорії ігор виходить з того, що

чисту анархію у світовій політичній системі можна визначати як некооперативну гру, в якій обіцянки не означають обов'язки, а дії базуються на егоїстичному розумінні національних інтересів.

Ми ж констатуємо, що в ситуації недостатньої інформованості державний діяч повинен під час прийняття рішень виходити з правдоподібно найгіршої поведінки інших держав. Якщо він зміцнює могутніший потенціал своєї держави, то має усвідомлювати, що такими діями він провокує іншу сторону для подібної відповіді. озброєння однієї держави інші держави не мусять і, власне, не повинні б розцінювати лише як акт оборони, і будуть також озброюватися.

Держава повинна рахуватися з тим, що у конкурентному середовищі світової системи МВ нарощування могутності навіть первісно з добрими намірами забезпечення власної безпеки може бути використане для нападу. Як зауважує Р. Джервіс, коли держави зміцнюють свою здатність захищатися, вони здобувають занадто багато і занадто мало: *"занадто багато, тому що набувають здатності здійснити агресію; занадто мало тому, що інші, відчуючи загрозу, будуть збільшувати кількість власної зброї і, тим самим, впливати на стан безпеки першої держави"* [3].

Отже, безпека держави є відносною величиною і впливає із співвідношення могутнісних потенціалів можливих конкурентів-держав та з подібної поведінки держав. Результатом є спіральна модель безпеки, коли могутнісна рівновага стабілізується на все вищому рівні військової сили.

Тому: а) безпека є функцією, добутком могутності; б) могутність є добутком військового потенціалу.

Результатом дилеми безпеки є те, що держава часто приділяє більшу увагу своїй відносній могутності стосовно інших держав, ніж власним абсолютним перевагам.

У системі, де вирішальною запорукою існування є самопомога, держава прикладає значну частину зусиль для забезпечення оборонних засобів. А проблеми економічного та соціального розвитку можуть стати другорядними стосовно до конкурентних інтересів на міжнародній арені. На перший погляд мова йде про психологічно-інтелектуальну справу, яку можна поліпшити договорами або, у більш складному випадку, освітою та вихованням.

Насправді ж безпекова дилема є структурною проблемою системи, яка полягає у відсутності наддержавної сили та суверенітету держави і її справжнє вирішення можливе лише через радикальну зміну системи. Говорячи словами Р. Джервіса, *"центральною темою міжнародних відносин є не ЗЛО, але ТРАГЕДІЯ. Бо держави часто мають спільні інтереси, але структура ситуації не дозволяє їм виробляти взаємоприйнятну ситуацію"* [4].

Теорія і практика МВ знає чотири базові інструменти регулювання поведінки держав назовні, в яких проявляється конкуренція і соціалізація, або ж середовище світової політики:

1. Закономірності могутності рівноваги. Поведінка держав регулюється стихійними векторними натисками та протинатисками могутності інших держав. Якщо державні дії поводять себе як егоїсти, то це

регулювання є лише напівстихійним. Результати захисту інтересів та реалізації державних цілей завжди залежать від співвідношення та динаміки могутності та сили.

2. Структура системи. Структура системи міжнародних відносин не витікає з правової рівності держав-суверенів ані з будь-яких угод. Конкретну форму структури надає могутність держав. Реальне становище держави в ієрархічній структурі системи МВ визначає можливості поведінки держав.

3. Міжнародне право та режим. Якщо джерелом визнання суверенітету є міжнародне право, то в такому разі передумовою поняття суверенітету є існування міжнародного права. Міжнародне право є політичним інструментом з допомогою якого держави кодифікують певні правила для регулювання поведінки міжнародних актерів. Постійно формуються комплекс правил, норм та процедур прийняття рішень, які визначають поведінку держав або інших актерів міжнародних відносин, утворюють РЕЖИМ у системі міжнародних відносин. Однак існування цих правил, норм і процедур саме по собі не означає, що держави ними керуються, у всякому разі що ними керуються всі великі держави, або що вони ними керуються завжди.

4. Недержавні актери. Рівновага, структура і режим у світовій системі МВ сьогодні пов'язані з наростанням Специфічної ваги недержавних актерів світових МВ, якими є міждержавні та неурядові інституції. Від того, що вони діють, суверенітет держав стає більш обмеженим і проникним, бо під тиском активності недержавних акторів суверенітет вже не перешкоджає у категоричній формі проти невтручання у свої внутрішні справи та й саме невтручання він специфікує дещо вужче.

Невтручання у внутрішні справи є одним із ключових відносин, оскільки пов'язане з поняттями незалежності та суверенітету. Особливо в працях С.Ф. Вольфа та Е. де Вателля виділяється цей принцип.

Зокрема, Е. de Vattel, – швейцарський дипломат і публіцист, який написав книгу *"Закон народів"* (1758 р.), сформулював думку про те, що *"Європа створила політичну систему, яка пов'язала через відносини та інтереси всі народи в одне ціле"*. Таке об'єднання *"з метою утримати порядок і зберегти свободу"* дало можливість виникнути *"добре знаному принципу рівноваги сил (або могутності), під яким розуміється така організація відносин, у якій жодна з держав не буде мати можливості з позицій абсолютної надвлади домінувати над іншими"*. У збереженні рівноваги сил він бачив гарантію свободи та незалежності держав і народів. Е. де Ваттель пропонував зробити так, щоб усі держави були *"приблизно однакові могутніми"*. Такий еквілібріум він уявляв собі так, щоб до двох головних великих держав, *"які з багатьох природних причин є природніми суперниками, змушеними діяти так, щоб контролювати один одного"*, додавати слабкіші держави, які треба класти на терезах *"на легшу сторону для того, щоб знову створити рівновагу"*. [2].

Інакше кажучи, передумовою свободи народів Європи є те, щоб цей континент ніколи не об'єднувався могутністю однієї держави, і, в той же час,

щоб конфедеративний контроль рівноваги могутностей передшоджав військовим екстремаліям.

Е. де Вагтель також вважав найкращою організацією для Європи конфедерацію, оскільки *"конфедерація була б надійним засобом рівноваги сил, а, тим самим, і збереження свободи народів, за якої всі суверени усвідомлювали б свої справжні інтереси"*.

Хартія ООН у главі сьомій, параграфі 2, та абзаци сьомому визнає, що *"жодні положення цієї Хартії не дають права Організації Об'єднаних Націй втручатися у справи, які належать до виключної компетенції будь-якої держави, а також не зобов'язує членів ООН підтримувати такі рішення згідно Хартії ООН"*.

Ідея невтручання має два головні виміри – правовий та філософський.

З точки зору права – втручання розцінюється як втручання до прав суверена, порушення принципу суверенітету.

З філософської точки зору невтручання оцінюється, як правило, як охорона проти агресії та війни.

У обох випадках дотримання абсолютного принципу суверенітету щодо втручання є проявом консервативного принципу захисту Status quo, а це поняття розцінює всяку зміну як негативну та підносить стабільність і порядок на рівень ключових цінностей.

"Незважаючи на це ВТРУЧАННЯ у внутрішні справи не лише є повсякденним явищем, але й шириться під тиском насадження ідеї прав людини та процесу глобалізації. Світова політика сьогодні не бачить нічого особливого у порушенні суверенітету держав із-зовні наддержавними політичними інституціями, економічною діяльністю окремих держав, а також як пропагандою" [5].

Реальне життя поряд із юридичним захистом суверенітету і пошуком правил, які б регулювали втручання, визначило і принципи легального втручання.

Звичайно, і в наш час діє правило, згідно якого за умови, що система регулює поведінку держав, жоден актер не може діяти цілком вільно і досягати своїх цілей, а в *"системі суверенних держав жодна держава не є суверенною"*. Крім того, час від часу з'являються концепції обмеженого суверенітету держав на базі ідеологічної солідарності володарів або подібності режимів: прикладом такого підходу може бути "Священний Союз" або доктрина Брежнєва.

Але головне: поряд із правовим визнанням суверенітету та принципу невтручання вся історія вестфальської системи пов'язана із насильницьким порушенням суверенітету як у формі війн між державами, так і такими явищами, якими були, наприклад, вторгнення американський військ до резиденції посла Нікаргуа під час вторгнення США до Панами в 1989 році ...

Однак це не означає, що ідея суверенітету є мертвою. Концепція суверенітету з юридичної точки зору жива і з пропагандистської точки зору високо ціниться – наприклад, під час конфлікту за Фолклендські острови у 1982 році. Як Великобританія, так і Аргентина виправдовували свої дії словами із галузі суверенітету.

Незважаючи на те, що всяка інтервенція є підозрілою, практика знає і такі інтервенції, які відбулися на основі запрошення легальної влади (наприклад, введення радянських військ до Афганістану у 1979 році), або контрінтервенція – перебування кубинців у Анголі до 1989 року та їх боротьба проти UNITA).

Буває і превентивна інтервенція – наприклад, ізраїльське бомбардування ядерного центра Багдаду у 1981 році). Політики та юристи сперечаються, чи є ці названі приклади актами самооборони. Більше того, немало прихильників має ідея так званої гуманітарної інтервенції, якою виправдовується, наприклад, акція ООН під час втручання до громадянської війни в Сомалі чи Боснії та Герцоговини у Югославії в 90-х роках минулого століття.

Ідея суверенності держави, а разом з нею і націоналізм були одними з найпотужніших сил протягом останніх трьох століть і залишаються такими ще й сьогодні.

Можливо, що суверенітет та національне самовизначення вже стали в наш час легальною фікцією, але в історії вестфальської системи захищаючи ці ідеї загинули десятки мільйонів людей у династичних революціях та національно-визвольних війнах.

Природньо, що перемогою ідеї суверенітету держави у світовій системі МВ розпочався новий етап за її розуміння та трансформацію. Очевидна розв'язка абсолютного суверенітету держав поки-що не означає принципову функціональну корекцію Вестфальської системи. Правила, визначені вестфальським миром та розвинуті у XVIII столітті і сьогодні є основою відносин між державами: держави і надалі залишаються формально суверенними та юридично рівними. І не лише тому, що державники надають перевагу недолікам уже знайомої системи перед незвіданністю можливого нового порядку. Вестфальська система жива і в ній проходять зміни у напрямі зростання взаємозалежності.

У певному розумінні можна говорити про те, що НЕВТРУЧАННЯ є юридичною нормою, а "ВТРУЧАННЯ" – нормою соціального життя ГЛОБАЛЬНОЇ системи.

Юридичний ідеал суверенітету всіх держав часто вступає у протиріччя з реальністю різниці у могутнісних потенціалах держав.

Сила не завжди мусить бути опорою права, але право без сили є лише зобов'язковою моральною обіцяркою. Могутні мають засоби для реалізації свого суверенітету. Як писав Г. Гегель, коли Наполеон напередодні укладання миру в Кампоформі заявив, що *Французька республіка не потребує жодного визнання, так само як не потребує визнання сонце*, то це було нічим іншим, як проявом сили існування, яке вже сама по собі дає гарантію визнання, і яке навіть не мусить бути висловлено іншими".

Тому продовжує існувати протиріччя розуміння суверенітету у світі, який керується закономірностями могутнісної рівноваги.

Досконалий суверенітет держави у міжнародному середовищі можна розуміти як право заперечити право, що докорінно відрізняється від внутрідержавного суверенітету громадянина, який полягає у його праві брати

участь у творенні права.

Суверенітет держави у розумінні можливості не зв'язувати себе жодними обов'язками та не визнавати жоден авторитет відрізняється від бачення самоуправління як спільної участі у створенні авторитету.

Ризики, які містяться у понятті суверенітету, можна подолати лише у поєднанні з міжнародним правом. Поки-що найповніше бачення обов'язків суверенних держав викладене у "Декларації принципів міжнародного права, які стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами у відповідності до Хартії ООН". Ця Декларація була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у жовтні 1970 року на основі Чехословацької ініціативи 1962 року.

Декларація містить 7 принципів:

- а) обов'язок держав уникати у МВ загрози силою або застосування сили, зокрема проти територіальної цілісності або політичної незалежності;
- б) обов'язок держав врегульовувати свої суперечки мирними засобами так, щоб не поставити під загрозу міжнародний мир та справедливість;
- в) обов'язок не втручатися у справи, які відносяться до внутрішньої компетенції будь-якої держави;
- г) обов'язок держав співробітничати;
- д) принцип рівних прав та самовизначення народів;
- є) принцип суверенної рівності держав;
- ж) принцип чесного виконання обов'язків.

Правила, які регулюють взаємини між державами, були прийняті також у 1973 році Організацією Американських держав та Конференцією по безпеці та співробітництву у Європі в 1975 році.

Однак обов'язковість цих правил і принципів є досить низькою. Тому продовжує діяти принцип, що ДЛЯ МАЛИХ ДЕРЖАВ суверенітет визначається лише міжнародним правом, а ДЛЯ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ – не лише правом, але і їх здатністю захистити свою безпеку силою.

Отже, для України питання стоїть принципово: або ми маємо намір забезпечувати нашу національну безпеку шляхом максимального зміцнення суверенітету нашої держави, або цю безпеку ми маємо намір досягати методом передачі значної частини нашого суверенітету іншій державі чи групі держав. Тоді постане питання, яка це буде частина суверенітету, яку безпеку ми отримуємо в результаті.

1. Цит. за: Anderson M.S. The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919. – London and New York, Longman, 1933, s.318.
2. Цит. за: Theory and Practice of the Balance of Power. 1486-1914. – с. 71-73.
3. Jervis S. Perception and Misperception: Spiritual of International Insecurity. In: The Theory and Practice of International Relations. – с. 201.
4. Там же.
5. Krejčí O. Mezinárodní politika. – Ekopress, Praha. 2001. – с. 239.

SUMMARY

Ivan Ustych. THE NATIONAL SECURITY AND SOVEREIGNTY IN THE INTERNATIONAL RELATIONS

In the article the problems of the countries' sovereignty and their national security are examined, the discussion about the organization of the world system of international relations is opened, and also is defined, that non-intervention into the internal affairs of the country is one of the key moments in the international relations, because it is connected with the idea of independence and sovereignty.